

OPOMBA PREVAJALCA

Ob prvem obsežnejšem slovenjenju Parsonsovih del bi bilo verjetno treba dodati nekaj pojasnil glede odločitev, ki so bile sprejete posebej glede slovenjenja nekaterih ključnih terminov oz. konceptov Parsonsove teorije, za katere je mogoče že vnaprej predpostaviti, da bodo naletele na deljena mnenja. Preden omenim konkretne primere, naj izpostavim dve načeli, ki sta pomenili osnovni vodili pri sprejemanju konkretnih odločitev. Najprej gre za načelo "neslovenjenja" tistih kategorij in konceptov, ki jih je mogoče vsebinsko ustrezno kot tujke uporabljati v slovenskem knjižnem jeziku. Drugič: pri prevajanju konceptov, kjer bi dobesedni prevodi ne bili pomensko ustrezni, sem se odločala za tiste prevode, ki so pomensko in vsebinsko ustrežnejši, čeprav bi jih, vsaj na prvi pogled, bilo mogoče prevesti "bolj dobesedno".

Naj kot prvega izmed konkretnih primerov navedem tistega, za katerega je mogoče predpostaviti, da bo izzval najbolj žolčne reakcije. Gre za neslovenjenje koncepta akcije in vseh izpeljank, ki iz le-tega sledijo. Tu se nismo pridružili npr. nemški praksi, ki koncept akcije prevaja z "die Handlung". Razlogov za to je več. Najprej gre seveda za upoštevanje prvega zgoraj navedenega načela: izraz akcija je mogoče knjižno uporabljati kot tujko. Drugi, še mnogo bolj bistveni razlog pa je vsebinske narave: najprimernejši slovenski termin, ki je na razpolago, je - vsaj zdi se tako - termin "delovanje". Je pa ta izraz neustrezen v vsebinskem smislu, in to iz vsaj dveh razlogov. Prvič: je preveč širok, celo difuzen, kar je v "smiselnem nasprotju" s tem, kar se z akcijo označuje pri Parsons. In drugič: ima tehnične konotacije (npr. delujejo stroji, gospodinjski aparati ipd.), torej natančno tiste, ki jih koncept akcije izloča oz. jim stoji v nasprotju. Akcija je namreč pri Parsons opredeljena kot poseben tip delovanja, ki definitivno ni funkcioniranje, ni pa to tudi sleherno delovanje posameznika. In zdi se, da prevzem termina akcije srečno ohranja razliko med delovanjem (kot širšim pojmom) in akcijo kot posebnim tipom delovanja, ki ustreza pri Parsons jasno izpostavljenim pogojem. Tudi koncept akcije v okviru slovenskega sociološkega teoretičnega jezika ni obremenjen s pripadnostjo kakšnemu drugemu teoretičnemu opisu. Hkrati omogoča tudi v prevajanju izpeljank tako pojmovno jasnost (akter, akcijska situacija itd.), kot tudi - kar se sploh ne zdi zanemarljivo - določeno stilsko "eleganco". Naj za primer navedem le npr. rabo na eni strani izraza "teorija akcije" in na drugi strani "teorija delovanja", da o prevajanju "akterja" s "tistim, ki deluje" ali "akcijske situacije" s "situacijo, v kateri poteka delovanje" niti ne govorim. S strokovnega zornega kota pa se sploh zdi več kot smiselno, da se strokovni jezik bogati z originalnimi koncepti in izrazi, dokler je njihova raba knjižno dovoljena; v tej luči bi se lahko zdela čimbolj verno ohranjanje originalnega konceptualnega aparata prej prednost kot pa pomanjkljivost prevoda.

Obstajajo pa seveda tudi v pričujočem prevodu izjeme, ki - gledano z drugega zornega kota - "padejo pod jurisdikcijo" drugega omenjenega načela. Takšna izrazita primera sta primera "need-disposition" in "pattern-variables", našli pa bi se seveda tudi še drugi.

Morda je treba omeniti tudi primere, ko je mogoče v slovenski jezik več terminov prevajati le kot en termin. Tak tipičen primer je primer dveh pojmov, ki se pri Parsons nanašata na ravnotežje: pojma "equilibrium" in pojma "balance". V slovenski jezik je namreč mogoče oba prevajati (zgolj) kot ravnotežje oz. ravnovesje. Odločitev je bila naslednja: pojem "equilibrium" sem prevajal kot ravnotežje, medtem ko pojem "balance" ostaja balans. Razlog za to odločitev gre iskati v pomenski razliki obeh pojmov v Parsonsovi teoriji (gratifikacijsko-deprivacijski balans je nekaj povsem drugega od ravnotežja - tudi dinamičnega - sistema), ki bi se ob prevajanju obeh pojmov (čeprav bi npr. balans striktno prevajali kot ravnovesje) izgubila. Isto velja za termin "set", ki ga

ohranjam kot "set" (npr. potreb, vrednot, predispozicij ipd.), kajti slovenjenje v smislu npr. niza ali skupka pojmovno ni ustrezno (izgubi se poudarek na soodvisnosti elementov).

In še bi lahko našteval. Vendar naj bo ozko prevajalskih problemov na tem mestu dovolj. Kajti zdi se, da bi bilo treba povedati še nekaj besed o izboru tekstov, ki so v pričujoči prevod vključeni.

Prevod se začinja z enim od "avtobiografskih" Parsonsovih tekstov. Gre za Splošni uvod v delo *Social System and the Evolution of Action Theory* (1977). Ta retrospektivni tekst predstavlja kasno Parsonsovo "inventuro" (gre na predzadnjo Parsonsovo knjigo) tako lastnih razvojnih tendenc, kot tudi lastnih dosežkov. Kot tak predstavlja tekst enega od poljudnejših uvodov v problematiko Parsonsove teorije, hkrati pa dovolj ilustrativno kaže značilnosti Parsonsove "kasne pozicije" (npr. odnos do koncepta evolucije ipd.).

Sledi glavna prevoda, ki jo tvorijo izbrani odlomki iz Parsonsovega centralnega dela *The Social System*. Izbor sledi logiki Parsonsove vpeljave konceptualnega aparata, ki ostane (ne glede na to, da se poudarki v kasnejšem obdobju signifikantno spremenijo) za Parsonsa značilen in tudi zavezujoč, saj konceptov v jedru ni spreminjal (ključna razlika nastopi prej v manj frekventni uporabi nekaterih konceptov, npr. "need-disposition", "pattern variables" ipd.). Tako so na tem mestu prinešeni odlomki, v katerih je opredeljen ne le celoten sklop terminov, ki zadevajo akcijo (akcija, akter, akcijska situacija, akcijske orientacije, enote akcije ipd.), temveč tudi termini: sistem, socialni sistem, personalni sistem, kulturni sistem, družba, ravnotežje, urejeni proces razvojnih sprememb, anomija, socialna kontrola, socializacija, spremembe sistema in spremembe v sistemu itd. Kot tak je ta izbor za razumevanje Parsonsove teorije centralnega pomena, in to tudi takrat, kadar gre za analizo problemov, s katerimi se je Parsons ukvarjal v kasnejših obdobjih. Kajti brez razumevanja mesta in soodvisnosti navedenih konceptov se marsikatera Parsonsova kasnejša razdelava zdi povsem tehnična (npr. input-output shema sistema ipd.); ta vtis je celo docela točen, kajti pravo vsebino problematike v resnici vedno predstavlja vračanje na "točko stika" med posameznikom in (socialnim) sistemom. Prav za razumevanje te točke pa je ključno delo *The Social System*.

Sledi tekst, ki obravnava štiri temeljne funkcije sistema. Ker je tekst, ki to problematiko obravnava v *Theories of Society*, dostopen v srbohrvaškem prevodu, je v pričujoči izbor vključena razdelava te problematike iz dela *The American University*.

Zadnji problemski sklop pa zadeva problematiko razmerja med sistemom in okoljem, kjer gre za prevod glavne poglavja *Social System* iz dela *Social System and the Evolution of Action Theory*. V prevodu so ostali tudi tisti deli, ki zadevajo kasno Parsonsovo razumevanje koncepta socialnega sistema, in to zato, da bi bila omogočena primerjava med zgodnjo razdelavo iz *The Social System* in kasnejšim Parsonsovim stališčem.

Omeniti je treba še, da je Splošni uvod prevedla Karmen Šterk.

Čas praviloma ni prijatelj prevodov, posebej ne, kadar gre za prevode, ki imajo za nalogo standardizacijo (strokovne) terminologije. Želela bi, da so pričujoče prevodne rešitve razumljene kot z moje strani utemeljena in preiščljena rešitev, ki je ponujena v strokovno razpravo. Če bo le-ta lahko ponudila kakšne preciznejše ali drugače primernejše rešitve, bo to seveda tisto, kar bi si tudi sama najbolj želela.

Vesna V. Godina